

Mariusz Rosik

Jezus w synagodze w Nazarecie (Łk 4,16-30) zapowiedź misji namaszczonego prorok

Wrocławski Przegląd Teologiczny 9/2, 141-150

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIUSZ ROSIK

JEZUS W SYNAGODZE W NAZARECIE (ŁK 4,16-30) – ZAPOWIEDŹ MISJI NAMASZCZONEGO PROROKA

W dwudziele Łukasowym (Łk – Dz) specyficzna rola proroków określona jest przez ich funkcję wskazywania na zbawczą wolę Bożą. Należy słuchać proroków (Łk 16,29-31; Dz 3,22; 26,27), gdyż sam Bóg przemawia przez nich (Dz 3,18-26), i wszystko, co mówią, się wypełnia (Dz 13,29). To właśnie prorocy zapowiedzieli śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa (Łk 18,31-33; 20,17; 22,37; 22,69; 24,25.27.44; Dz 3,18), i wyjaśniają znaczenie wydarzeń historii zbawienia (por. Łk 3,4; 4,17; 7,26-27; 8,10; 19,45; 23,30; Dz 2,16-21.25-35; 7,48-50; 8,28-35; 13,40-41; 15,15-17; 28,25-28). Żydzi są dziedzicami proroków (Dz 3,25) i jako tacy mają pierwszeństwo w możliwości przyjęcia zbawczego orędzia Chrystusa¹. W tym kontekście wizerunek osoby Jezusa, kreślony piórem Ewangelisty, nabiera wyraźnych cech profetycznych. Jezus wypełnia swą misję jako prorok namaszczony przez Jahwe.

W opowiadaniu o wystąpieniu Jezusa w synagodze w Nazarecie (Łk 4,16-30) Łukasz kreśli program Jego zbawczej działalności. Cytaty zaczerpnięte z Iz 61,1-2 i 58,6 służą przedstawieniu Jezusa jako namaszczonego proroka, który zapowiada swą misję. Zgodnie z porządkiem liturgicznym obowiązującym w synagogach początku pierwszego wieku, po odczytaniu tekstu świętego należało go zinterpretować. Ewangelista rejestruje jedynie konkluzję mowy Jezusa. W dalszym ciągu narracji św. Łukasz prezentuje dwie, zgoła różne, reakcje na to wystąpienie: podziw i odrzucenie. Są one zapowiedzią reakcji na całą misję Jezusa (por. 4,42;

¹R.F. O'Toole, *L'unità della teologia di Luca. Un'analisi del Vangelo di Luca e degli Atti*, Torino 1994, s. 21.

5,15); reakcji, które ostatecznie doprowadzić miały do Jego śmierci (por. 4,29-30). Pozycja perykopy w bliższym i dalszym kontekście dzieła Łukasowego wskazuje na jej istotne znaczenie jako tekstu wprowadzającego w galilejską misję Jezusa: zawiera ona program nie tylko tej misji, ale i całej działalności zbawczej Syna Bożego.

Analiza prezentowanej perykopy przeprowadzona zostanie w czterech etapach. Po wyodrębnieniu fragmentu jako jednostki literackiej (1), ustalona zostanie jego struktura (2), na bazie której stanie się możliwa zasadnicza analiza poszczególnych wierszy (3). Wyniki tej analizy skonfrontowane zostaną z treściami perykop najbliższego kontekstu Łk 4,16-30 (4), co pozwoli na wysunięcie ostatecznych wniosków (konkluzja). Metoda ta, zwana często krytyką kompozycji, wydaje się szczególnie użyteczna przy badaniach nad dziełem Łukasza, którego dwa tomy (Łk –Dz) współczesna egzegeza traktuje jako księgi nawzajem się wyjaśniające.

1. Wyodrębnienie perykopy

Perykopa Łk 4,16-30 tworzy odrębną jednostkę literacką dobrze wkomponowaną w kontekst. Kryterium miejsca, osób i tematyki pozwala dostrzec wewnętrzną spójność tekstu, który wyodrębnia się od narracji go poprzedzającej i po nim następującej.

a. Kryterium miejsca

Wszystkie sceny opisane w opowiadaniu rozgrywają się w Nazarecie. Perykopa rozpoczyna się wzmianką o przybyciu Jezusa do swego rodzinnego miasta (καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά w. 16a), a kończy stwierdzeniem Jego odejścia (ἔπορεύετο, w. 30). Wraz z w. 31 akcja narracji przesuwa się do Kafarnaum. Tak więc jedność miejsca pozwala wyodrębnić perykopę z jej bezpośredniego kontekstu.

b. Kryterium osób

Postacie występujące w analizowanym tekście to Jezus i Jego audytorium. W ww. 16-21 widoczna jest wyraźna koncentracja na misji Jezusa, która zapowiedziana zostaje przez wyjątki z Izajasza. Od w. 22 uwaga czytelnika przesuwa się na słuchaczy Jezusa i ich dwojaką reakcję na poczynioną przez Niego interpretację *Nebiim*. Sekcja 4,22-30 rozpoczyna się i kończy wzmianką o tej grupie. Następną perykopa (4,31-37) traktuje już o innej grupie słuchaczy.

c. Kryterium tematyki

Perykopa rozpoczyna się narracją o przybyciu Jezusa do synagogi w Nazarecie (w. 16) i lekturze fragmentów Izajasza (ww. 17-19). Kolejna sekcja narratywna (ww. 20-21) przygotowuje opis reakcji audytorium na słowa Jezusa i kolejne Jego wyjaśnienia (ww. 22-30). Swym wystąpieniem w synagodze, któremu towarzyszą podziw i odrzucenie ze strony słuchaczy, rozpoczyna Jezus swą publiczną

działalność. Perykopę poprzedza *summarius* (Łk 4,14-15), które może być traktowane jako wprowadzenie do analizowanego tekstu, jednak nie stanowi z nim integralnej całości. Wydarzenia w Kafarnaum, opisane w Łk 4,31-37, ukazują moc Jezusa nad złymi duchami (egzorcyzm). Tematyka jest więc odmienna, choć stanowi konkretny przykład realizacji obietnic zapowiedzianych przez Izajasza (61,1-2; 58,6).

2. Struktura perykopy

Zwroty w rozwoju akcji oraz naprzemiennosc części dyskursywnych i narratywnych pozwalają wyznaczyć strukturę wewnętrzną tekstu. Składa się on z czterech części: 1. Wprowadzenia (w. 16); 2. Lektury Izajasza i jej interpretacji (ww. 17-21); 3. Reakcji słuchaczy i wyjaśnień Jezusa (ww. 22-29); oraz 4. Konkluzji wydarzenia (w. 30). Wprowadzenie ma za zadanie osadzenie całości wydarzeń w konkretnym miejscu geograficznym. Części druga zbudowana została z czterech sekcji: a. Wręczenie zwoju (w. 17); b. Cytaty z Iz 61,1-2; 58,6 (ww. 18-19); c. Oddanie zwoju (w. 20); d. Interpretacja lektury (w. 21). Część trzecia posiada budowę trójczłonową: a. Początkowa reakcja słuchaczy (w. 22); b. Wyjaśnienia Jezusa (ww. 23-27); c. Końcowa reakcja słuchaczy (ww. 28-30). Konkluzja wydarzenia koresponduje z wprowadzeniem (przybycie Jezusa w w. 16 i oddalenie się Jezusa w w. 30). Poza tą logiczną konstrukcją wewnętrzną perykopy swoją własną strukturę chiastyczną posiada sekcja opisująca wydarzenia mające miejsce wewnątrz synagogi. Można ją przedstawić następująco²:

- a synagoga (4,16b)
- b Jezus powstaje (4,16c)
- c wręczenie zwoju (4,17a)
- d otwarcie zwoju (4,17b)
- e zwiastowanie dobrej nowiny (4,18c)
- f obwieszczenie uwolnienia (4,18d)
- g przywrócenie wzroku (4,18e)
- f' uwolnienie więźniów (4,18f)
- e' zwiastowanie roku łaski (4,19a)
- d' zamknięcie zwoju (4,20a)
- c' oddanie zwoju (4,20b)
- b' Jezus siada (4,20c)
- a' synagoga (4,20d).

Tak zaproponowana struktura jest do przyjęcia tylko przy potraktowaniu ww. 16-20 jako odrębnej jednostki literackiej. Ponieważ jednak wyodrębnienie pery-

²J.S. Siker, *First to the Gentiles A Literary Analysis of Luke 4,16-30*, JBL 111/1 (1992) 77.

kopy z kontekstu wskazuje na ww. 16-30 jako całość literacką, można powyższy chiasm potraktować jedynie w aspekcie pomocniczym, uwypuklającym ważny teologicznie dla Łukasza temat światłości.

3. Analiza poszczególnych wierszy

Kolejnym krokiem po dokonaniu wyodrębnienia perykopy z jej bezpośredniego kontekstu i po ustaleniu jej wewnętrznej struktury jest analiza egzegetyczna i interpretacja teologiczna poszczególnych wierszy.

1. Wprowadzenie: w. 16

Wzmianka o Nazarecie, rodzinnym mieście Jezusa, „gdzie się wychował”, odsyła czytelnika do Ewangelii Dzieciństwa (Łk 1,26; 2,4.39). W czasach rzymskich miasto to, położone w Dolnej Galilei ok. 540 m n.p.m., wciąż pozostawało osiedlem żydowskim. Jezus udaje się do synagogi w dzień szabatu. Hebrajski czasownik שבת. oznacza „zaprzestać, odpocząć”. Początkowo więc szabat był jedynie dniem powstrzymania się od pracy, gdyż sam Bóg w siódmym dniu odpoczął po dziele stworzenia (Wj 20,11); z czasem jednak złączono z nim ideę oddawania należnej czci Bogu. W czasach niewoli akcentowanie ważności szabatu znacznie się nasiliło, gdyż stanowił on element odróżniający Izraela od pogan. Był więc to dzień modlitwy (Wj 20,8-11) w domach i w zgromadzeniu, oraz dzień pouczeń i refleksji nad świętymi tekstami. W tym dniu Żydzi spotykali się w synagodze. Początków synagogi należy szukać w czasach niewoli. Niemożność udawania się do świątyni w Jerozolimie skłaniała Żydów do gromadzenia się na modlitwie i lekturze Prawa, Pism i Proroków. Hebrajskie עדת w tłumaczeniu Septuaginty przyjmuje formę συναγωγή. Do jej utworzenia wystarczyło 10 mężczyzn powyżej 13 roku życia. Stanowiła ona nie tylko miejsce spotkań o charakterze modlitewnym, ale również centrum życia edukacyjnego i (niekiedy) sądownictwa. Każdy z mężczyzn biorących udział w zgromadzeniu mógł zostać poproszony do lektury.

Pobożny Żyd po wejściu do synagogi zazwyczaj oddawał się przez chwilę prywatnej modlitwie. Następnie wspólnie recytowano *Shema* (Pwt 6,4-9; por. 11,13-21; Lb 15,37-41), a po niej dwie kolejne modlitwy: *Tephillah* i *Shemoneh Esreh*. Centralnym punktem zgromadzenia były lektury: *Parasha* (wyjątek z *Tory*) i *Haphtara* (wyjątek z Proroków). Według wzoru palestyńskiego *Tora* została podzielona na 154 *sedarim* (po ok. 21 wierszy każdy), natomiast następujący po nich wyjątek z Proroków liczył ok. 10 wierszy. Po wyjaśnieniach tych lektur (dokonywanych w aramejskiej parafrazie) odmawiano *Qaddish*³, po którym następowało końcowe błogosławieństwo.

³ W. S. Green, *Approaches to Ancient Judaism*, California 1983, s. 1.

Wzmianka o tym, że Jezus udał się do synagogi „według zwyczaju” jest nawiązaniem do wiersza 15: Łukasz nie chce podkreślać faktu, że Jezus w każdy szabat brał udział w zgromadzeniu ani też nie mówi o zwyczaju Jezusa udawania się do synagogi, gdy przebywał w Nazarecie. Ewangelista wiąże raczej perykopę z jej kontekstem, w którym zauważa, że zwyczajem Jezusa było nauczanie w zgromadzeniach modlitewnych w synagodze (4,15).

2. Lektura Izajasza i jej interpretacja: ww. 17-21

Druga część strukturalna analizowanej perykopy opisuje wręczenie zwoju księgi Izajasza Jezusowi, jego lekturę i interpretację. Istotą przesłania tej części opowiadania jest aplikacja prorocत्व starotestamentowych do opisu aktywności Jezusa⁴.

2.a. Wręczenie zwoju: w. 17

W synagogach pierwszego wieku obowiązywał dwojaki zwyczaj dotyczący lektorów: bądź jeden z mężczyzn obecnych w zgromadzeniu spontanicznie przystępował do lektury wyznaczonego na dany dzień *sederu*, bądź też przełożony synagogi (*archisynagōgos*) był zobowiązany do wyznaczenia lektora. Tekst Łukaszowy wskazuje raczej na tę drugą możliwość, choć prawdopodobna jest także interpretacja, według której Jezus z własnej inicjatywy podjął się lektury, natomiast księga została Mu wręczona przez osobę za to odpowiedzialną.

2.b. Cytaty z Iz 61,1-2; 58,6: ww. 18-19

Fragmety zaczerpnięte z Księgi proroka Izajasza mają za swą bazę tekst Septuaginty. Ich autor wykorzystuje częsty w tekstach prorockich model „namaszczenie – posłanie”: „Duch Pański spoczywa na mnie, ponieważ mnie namaścił i posłał mnie” (w. 18a). Emfaticzna pozycja trzykrotnie powtórnego zaimka *mnie* wskazuje, że świadomym zabiegiem redakcyjnym Ewangelisty była aplikacja słów Izajasza do działalności Jezusa⁵. Czasownik *χρίω* oznacza „namaszczać”. Najczęściej odnosi się on do czynności prawnej, mającej za swój przedmiot kaptana (1 Krn 29,22; Kpł 4,3.5.16; 6,15), króla (1 Sm 9,16; 10,1; 15,17; 16,3.12; 2 Sm 2,4.7; 3,39; 5,3.17; 1Krl 1,34.39.45) lub proroka (1 Krl 19,16). W dziele Łukaszowym do Jezusa, jako namaszczonego Duchem Świętym, odnosi się tytuł *χριστός* (Łk 2,11.26; 9,20; 20,41; 22,67; 23,2; 24,26). Namaszczenie to stało się jawne przy Jego chrzcie (Łk 3,21-22). Wynikiem namaszczenia jest prorockie posłanie.

⁴W.L. Liefeld, *Luke*, EBC VIII, red. F.E. Gaebelin, Grand Rapids, Michigan 1984, s. 867.

⁵J.B. Green, *The Gospel of Luke*, NICNT, Grand Rapids, Michigan – Cambridge 1997, s. 210.

Cztery bezokoliczniki cytatu z Izajasza kreślą program publicznej działalności Jezusa, w której realizuje On swe posłannictwo. Przyszedł, aby „zwiastować dobrą nowinę ubogim, więźniom głosić wolność, a niewidomym przejrzenie; aby wypuścić na wolność uciśnionych i aby ogłaszać rok łaski od Pana”. Aż trzy spośród czterech wymienionych czynności podkreślają zbawcze znaczenie profetycznego słowa Jezusa: εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν; jedna zaś odnosi się do zbawczego wymiaru czynów – ἀποστείλαι τετραυμένους ἐν ἀφέσει. *Głoszenie* dopełnia Łukaszowego portretu Jezusa jako proroka i nauczyciela. Adresatami słowa są w pierwszym rzędzie ubodzy. W nomadyjskim sposobie życia Izraelitów przed konkwistą Kanaanu nie znano rozróżnienia na biednych i bogatych. Wszyscy członkowie plemienia mieli jednakowe prawa. Dopiero rozwój ekonomiczny kraju za czasów monarchii spowodował podziały społeczne i wyodrębnienie się klas. Od tego czasu prorocy zawsze stawali w obronie ubogich, sprzeciwiając się tym, którzy ich uciskali (por. Am 2,7; 4,1; 5,11; 8,4 Mi 2,2). W dziele Łukaszowym rzeczownik πτωχός oznacza ubogich, którzy są otwarci na nauczanie Jezusa⁶.

Głoszenie wolności więźniom jest wyrazem profetycznego aspektu misji Jezusa. O ile jednak w Starym Testamencie miało ono za swój przedmiot uwolnienie z niewoli jako konsekwencji grzechu (Pwt 28-32; Ps 79,11; 126,1), o tyle w ustach Jezusa dotyczy wyzwolenia ze zniewolenia duchowego. Podobnie przywrócenie wzroku niewidomym nie zawiera w sobie jedynie konotacji uzdrowienia fizycznego (Łk 7,22; 18,35-43; por. także 4,31-37.40-41), ale włącza się w alegoryczne rozumienie światłości i ciemności przez Łukasza, i związaną z nimi ideę widzenia (Łk 1,77-80; 10,23-24; 18,41-43).

Jedyny niezwiązany bezpośrednio z głoszeniem aspekt działalności Jezusa zawarty został w słowach: „wypuścić na wolność uciśnionych” (w. 18d). Rzeczownik ἄφεσις ma bez wątpienia konotacje eschatologiczne. Uwolnienie zapowiadane przez Jezusa, choć jest reminiscencją roku jubileuszowego („rok łaski od Pana”; w. 19), zapowiada rzeczywistość zupełnie nową, która wyraża się w Bożym królowaniu. Iz 58 i 61 w słowach Jezusa nie nawiązują już do królewskich dekretów, lecz do Bożej amnestii. W świetle wcześniejszych wierszy staje się jasne, że zapowiedź roku łaski oznacza nie tylko obietnicę, ale również pełną jej realizację.

2.c. Oddanie zwoju: w. 20

Nie zawsze lektor wyznaczonego na dany dzień fragmentu świętych ksiąg był jednocześnie ich interpretatorem. Wydaje się jednak, że słowa Jezusa jako nauczy-

⁶Bock zauważa: „their material deprivation often translates into spiritual sensitivity, humility and responsiveness to God’s message of hope”; D. L. Bock, *Luke 1,1-9,50*, Grand Rapids, Michigan 1994, s. 408.

ciela, która dotarła aż do Jego rodzinnego miasta, skłoniła przewodniczącego zgromadzenia, aby poprosił go o homilię.

2.d. Interpretacja lektury: w. 21

Po lekturze Prawa, Proroków i Pism w liturgii synagoidalnej następowała ich interpretacja. Nie wiadomo, czy Jezus dokonywał jej jako *darasha* (wyjaśnienie kładące nacisk na jedność trzech czytanych tekstów), czy też jako *peshet* (analiza wiersza po wierszu). Ewangelista podaje jedynie konkluzję całej homilii: „dziś spełniły się te słowa”. W samym złożeniu dwóch cytatów (Iz 61,1-2 i 58,6) widoczna jest ręka redaktora Ewangelii. Lektura *parashot* była bowiem lekturą ciągłą, stąd zmiany kolejności wierszy i ich kompozycja w Łk 4,18-19 ujawnia myśl teologiczną autora. Zestawienie to prezentuje tożsamość Jezusa jako proroka czasów ostatecznych i wskazuje na Jego misję⁷.

3. Reakcje słuchaczy i wyjaśnienia Jezusa: ww. 22-29

Reakcja słuchaczy na definitywne stwierdzenie Jezusa, że Pisma się spełniły, jest początkowo pozytywna. Jednak po kolejnych Jego wyjaśnieniach (ww. 23-27) spotyka Go odrzucenie, a nawet usiłowanie odebrania Mu życia.

3.a. Początkowa reakcja słuchaczy: w. 22

Pytanie postawione przez mieszkańców Nazaretu jest retoryczne. Οὐχὶ wymaga odpowiedzi pozytywnej, którą można by sparafrazować: „oczywiście, że jest On synem Józefa, a więc jednym z nas; tak więc do nas należy przywilej korzystania z łaski zawartej w Jego słowach”. Czasownik θαυμάζω posiada kilka odcieni znaczeniowych, które zależą od kontekstu. Może oznaczać zdumienie (Łk 24,12; J 3,7), zdziwienie (Łk 1,63; Mk 15,44), strach (Łk 8,25), radość (Łk 24,41), a nawet adorację (Ap 13,3). U Łukasza ma on zawsze wydźwięk pozytywny i łączy się z reakcją na boskie działanie przejawiające się w życiu Jezusa. Rzeczownik χάρις („łaska”) jest tłumaczeniem hebrajskiego נָחַם oznaczającego „pochylenie się”. Stąd „słowa pełne łaski” to odpowiedź Boga pochylającego się nad potrzebującym człowiekiem.

3.b. Wyjaśnienia Jezusa: ww. 23-27

Wzmianka o Kafarnaum jest tu anachronizmem: Jezus bowiem zaczyna swą publiczną działalność, a dopiero w jej toku będzie dokonywał w Kafarnaum swych cudów (Łk 7,1-10; Mk 1,21-28; 2,1-12). Ponieważ miasto to w dużej części zamieszkałe było przez ludność pochodzenia pogańskiego, możliwa wydaje się interpretacja *binomium*: Nazaret – Kafarnaum jako wskazania na fakt, że misja Jezusa dotyczy zarówno Żydów, jak i pogan.

⁷P.D. Miller, *Luke 4,16-30, Interp 29* (1975) 418.

W przysłowiowym powiedzeniu: „Lekarzu, ulecz sam siebie”, Jezus zapowiadając reakcję słuchaczy, profetycznie przepowiada to, co się wydarzy. Ten prorocki wymiar Jego słów zostaje potwierdzony przez przywołanie Eliasza i Elizeusza⁸. Wskazuje w ten sposób na tradycyjny już w Izraelu los proroków, spotykających się z brakiem wiary (1 Krl 17,8-15; 2 Krl 5,1-19). Ponieważ wśród „swoich” spotkali się z odrzuceniem, kierują swe kroki do pogan. Jezus, odrzucony przez „swoich” w Nazarecie, udaje się do Kafarnaum (w. 31). W ten sposób zaakcentowany zostaje uniwersalistyczny charakter Jego misji. „Przypowieść”: „lekarzu, ulecz sam siebie”, zapisana w *māšālu*, przyjmuje liczne formy paralelne w literaturze semickiej i klasycznej. Jej arabski odpowiednik mówi np. o „lekarzu, który leczy innych, a sam choruje”⁹. Według wersji koptyjskiej, zawartej w apokryficznej *Ewangelii Tomasza*, żaden lekarz nie leczy tych, którzy go znają. Interpretacja zaimka zwrotnego *σεαυτών* zawartego w tym powiedzeniu, jest nieco problematyczna; kontekst przemawia raczej za odniesieniem go do zbiorowości mieszkańców Nazaretu aniżeli do indywidualnej postaci Jezusa.

Kolejna wypowiedź Jezusa (w. 24) przybiera formę uroczystego twierdzenia wprowadzonego emfatycznym *ἀμήν*. Powiedzenie o proroku, który nie jest mile widziany w swej ojczyźnie, zaczerpnięte zostało ze Starego Testamentu (Ha 2,4; por. Mk 6,4; J 4,44). W następujących po nim wyjaśnieniach (ww. 25-27). Jezus posługuje się 1 Krl 17, 8-24 i 2 Krl 5,1-19. Za czasów Eliasza Izrael został ukarany głodem przez trzy i pół roku (*ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ*) za odrzucenie słowa Bożego. Ten trzy- i półroczny okres może być rozumiany symbolicznie jako czas klęski i kary (Dn 7,25; 12,7; Jk 5,7; Ap 11,2; 12,6.14; 13,5). W mentalności semickiej dokładna połowa doskonałej liczby siedem wskazuje na niedoskonałość i brak. O tym, że głód ów nie był wydarzeniem przypadkowym, lecz karą zamierzoną przez Boga, świadczy użycie *passivum divinum* w formie czasownika *ἐκλείσθη*.

3.c. Końcowa reakcja słuchaczy: ww. 28-29

Wyjaśnienia Jezusa, słusznie odczytane jako nagana, spowodowały pełną gniewu reakcję Jego słuchaczy. Najprawdopodobniej zamierzali przystąpić do procedury ukamienowania. Zrzucenie Jezusa ze skały miało dać im uprzywilejowaną pozycję do dopełnienia zabójstwa¹⁰. W ten sposób miał On podzielić los starotestamentowych proroków.

⁸ J.B. Green, *The Gospel of Luke*, dz. cyt., s. 216-219.

⁹ J. Nolland, *Classical and Rabbinic Parallels to 'Physician, Heal Yourself (Luke 4,23)*, *NovT* 21(1979), s. 199.

¹⁰ J. Blinzer, *The Jewish Punishment of Stoning in the New Testament Period*, [w:] *The Trial of Jesus*, C.F.D. Moule, red. E. Bammel; SBT 2nd series 13; London 1970, s. 147-161.

4. Konkluzja wydarzenia: w. 30

Wzmianka o oddaleniu się Jezusa koresponduje z początkowym *καὶ ἦλθεν* (w.16), które w świetle ogólnego przesłania perykopy dotyczy nie tylko wejścia Jezusa do synagogi, ale również Jego wejścia „w świat”, czyli rozpoczęcia publicznej działalności. Jego „oddalenie się” (*ἐπορεύετο*) nieco zaskakuje czytelnika. W jaki sposób zdołał odeprzeć całą siłę gniewu mieszkańców swego rodzinnego miasta? Motyw „oddalenia się” ma służyć przypuszczalnie celom teologicznym: Jezus zdołał ocalić swe życie, gdyż Jego *godzina* jeszcze nie nadeszła (por. Łk 22, 3.53).

4. Kontekst perykopy

W bezpośrednim kontekście opisu programowego wystąpienia Jezusa w synagodze w Nazarecie znajduje się *summarium* Jego działalności (Łk 4,14-15). Wkomponowane w tym miejscu struktury całości dzieła Łukaszowego pełni funkcję zapowiedzi publicznego nauczania („nauczał w ich synagogach”; 4,15a) i działalności taumaturgicznej Jezusa („w mocy Ducha Świętego”; 4,14a). Jego wystąpienie w synagodze w Nazarecie jest już konkretnym przykładem tej działalności, a jednocześnie jej punktem inauguracyjnym. Jezus rozpoczyna od nauczania (4,21-27; 4,31-32), które potwierdza dokonywanymi przez siebie cudami (4,33-37). Opis wydarzeń w Kafarnaum (4,31-37), zamieszczony bezpośrednio po analizowanej perykopie, jest jej tematyczną kontynuacją: Ewangelista wykazuje, że zapowiedziane posłannictwo Jezusa jest już w fazie realizacji. Jezus nauczając w Kafarnaum (4,31-32), „głosi dobrą nowinę ubogim” (4,18c), a dokonując egzorcyzmu (4,33-37), „głosi wolność uwięzionym” (4,18d)

Konkluzja

Łukaszowa perykopa kreśląca program misji Jezusa, przedstawia Go jako namaszczonego proroka. Namaszczony Duchem Świętym podczas chrztu z rąk Jana Chrzciciela (3,21-22) i pełen Ducha Świętego, jak dawni prorocy (4,1.14) powraca Jezus do Nazaretu. W synagodze aplikuje do siebie mesjańskie zapowiedzi Izajasza (Iz 58,6; 61,1-2), które w znacznej mierze dotyczą profetycznego wymiaru Jego misji: jest namaszczony i spoczywa na Nim Duch Święty, jest „posłany”, aby „nieść dobrą nowinę”, aby „głosić wolność i przejrzenie”, aby „obwoływać rok łaski” (4,18-19). Bez wątplenia funkcja głoszenia stanowi o istocie misji proroka. Następnie Jezus zaczyna „mówić” (4, 21) do audytorium, interpretując przeczytany fragment Izajasza. Reakcje na Jego słowa są identyczne, jak reakcje na działalność proroków. Ostatecznie sam identyfikuje się z nimi: „Żaden prorok nie jest mile widziany w swej ojczyźnie” (4, 24b). Na potwierdzenie profetycznego wymiaru swej misji przywołuje postacie Eliasza i Elizeusza (4, 25-27). Gniewna reakcja tłumów i usiłowanie zabójstwa są zapowiedzią, że również i Jego dotknie los odrzuczanych proroków (4, 29).

Perykopa wprowadzająca do całości dwudzięta Łukasza stanowi mikrokosmos Ewangelii jego autorstwa i Dziejów Apostolskich. Wynika to nie tylko z faktu, że Łk 4,16-30 zawiera najbardziej istotne i typowe dla Łukasza elementy teologii, ale również dlatego, że Kościół kontynuuje prorocką misję Jezusa.

Summary

The text of Luke gives a general frame of Jesus' mission by showing Him as an anointed prophet. Anointed by the Holy Spirit during the John the Baptist's baptism (Lk 3, 21-22) and full of the Holy Spirit as the prophets of old (4,1.14) Jesus comes back to Nazareth. In the local synagogue He applies to Himself the messianic prophecies of Isaiah (Is58, 6; 61,1-2). With no doubt the proclamation of God's will comes into the essence of the prophet's mission. Then Jesus starts to speak (4,21) to the audience, interpreting the text of Isaiah that has just been read. The reactions to His words are exactly the same as the reactions toward the ancient prophets. To confirm this Jesus recalls the figures of Elijah and Elisha (4,25-27). The reaction of the mob, full of anger, is already the first part of the rejected prophets' lot (4,29).

The text, being an introduction to the whole of two-volume Lukas' work, forms a *micro-cosmos* in the Gospel named by him and in the Acts. It is so not only because Lk 4,16-30 contains the most important and typical elements of his theology but also because the Church continues up to our days the prophetic mission of Jesus Christ.